

ECOURI

UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

85 Iunie 2026

Mesajul președintelui UUR cu ocazia Zilei Internaționale a Copilului

Ziua Internațională a Copilului ne amintește, în fiecare an, că la baza tuturor eforturilor noastre, a fiecărui proiect pe care îl construim și a fiecărei decizii pe care o luăm, stau pilonii fundamentali ai dezvoltării prospere a societății și, implicit, ai comunității ucrainene: copiii noștri. Ei reprezintă nu doar bucuria și lumina prezentului, ci și garanția unui viitor demn și stabil.

Unul dintre dezideratele cele mai importante, atât al meu personal, cât și al Uniunii Ucrainenilor din România, rămâne susținerea neclintită acordată formării și pregătirii tinerelor generații. Tinerii sunt cei care vor asigura continuitatea identității noastre lingvistice și culturale, cei care vor duce mai departe tradițiile și vor construi prosperitatea comunității ucrainene de mâine. Din acest motiv, ne perfecționăm constant mecanismele de sprijin, pentru a le oferi copiilor un mediu în care să se dezvolte armonios, să capete încredere în propriile forțe și să rămână conectați la valorile și rădăcinile lor.

La fel ca în anii precedenți, Uniunea Ucrainenilor din România organizează o serie de activități festive, culturale, educaționale și recreative dedicate copiilor, la sediile filialelor și ale organizațiilor noastre din întreaga țară. Aceste evenimente sunt complementare sprijinului concret și constant pe care îl acordăm pe parcursul întregului an, efort materializat prin investiții masive în educație.

Rămânem un partener devotat al performanței școlare, asigurând sprijin financiar pentru dotarea și modernizarea unităților școlare, pentru achiziționarea de rechizite și echipament didactic, pentru organizarea concursurilor și olimpiadelor naționale, oferind premii care să recompenseze excelența, și susținând numeroase stagii de pregătire, tabere de creație și excursii tematice. În plus, implementăm constant proiecte educaționale menite să promoveze limba și istoria noastră, oferind totodată sprijin logistic important, care constă în acoperirea costurilor de transport și cazare pentru elevii ucraineni care studiază departe de localitățile de domiciliu.

Viitorul comunității noastre se află, în mod evident, în mâinile lor, iar Uniunea Ucrainenilor din România va continua să prețuiască, să apere și să sprijine, cu toată forța, fiecare pas pe care copiii noștri îl fac pe drumul cunoașterii.

La mulți ani, dragi copii!

Bucurați-vă din plin de farmecul și inocența copilăriei, de iubirea familiilor voastre și de prietenii pe care le legați acum! Să creșteți sănătoși, fericiți, curajoși și mereu mândri de identitatea voastră!

Președintele Uniunii Ucrainenilor din România,
Deputat Nicolae-Miroslav PETREȚCHI

5 Iunie – Ziua Învățătorului

Pentru orice ucrainean, numele Sofiei Rusova – pedagog, scriitoare, activistă a mișcării feministe – are o rezonanță deosebită, deoarece activitatea desfășurată de aceasta a avut un impact deosebit asupra întregii societăți ucrainene.

Sofia Rusova s-a născut la 18 februarie 1856, în regiunea Cernihiv, în familia lui Fedor Lindfors, un militar de origine suedeză retras din armata rusă, și a Annei Gervais, o aristocrată franceză, fiind al cincilea copil al familiei. Copilăria și-a petrecut-o la țară, la Oleșnea, în mijlocul unei naturi pitorești. În familia Sofiei se vorbea franceza, dar copiii învățau engleza și germana cu guvernantele. De asemenea, familia acorda o mare atenție educației muzicale a copiilor, astfel că Sofia cânta foarte bine la pian și chiar plănuia să meargă la Conservatorul din Petersburg.

Un eveniment tragic în viața familiei a făcut ca acest lucru să nu se întâmple. La vârsta de 10 ani, fetița și-a pierdut mama, iar familia ei se mută la Kiev, unde Sofia va urma cursurile Gimnaziului de fete Fundukleivska. După moartea tatălui, în 1871, Sofia, care avea doar 15 ani, împreună cu sora ei, Maria, deschid o grădiniță ucraineană privată și, începând cu 1 septembrie 1871, aici au fost înscriși copii ai intelectualilor ucraineni, printre aceștia numărându-se și fiicele scriitorului Myhailo Staryt'kyi. Grădinița era cu predare în limba ucraineană și se baza pe principiile pedagogiei avansate a vremii, care îi învăța pe educatori să acorde atenție personalității fiecărui copil.

Surorile se apropie, astfel, de intelectualitatea ucraineană, grupată în jurul organizației „Stara Hromada”, o mișcare a intelectualilor ucraineni ce desfășurau activități culturale, educaționale și științifice, contribuind decisiv la formarea conștiinței naționale ucrainene prin editarea de cărți, prin cercetări etnografice și prin protejarea limbii ucrainene. Aici Sofia l-a cunoscut pe Olexander Rusov, care, în septembrie 1874, îi va deveni soț și care, după cum mărturisea Sofia, a făcut-o să descopere frumusețea poeziei ucrainene, și,

Sofia Rusova

un pedagog ucrainean de excepție

vorbindu-i în ucraineană, a trezit în sufletul ei iubirea față de poporul ucrainean. Tinerii au locuit o vreme la Paris, unde au participat activ la pregătirea ieșirii de sub tipar a ediției complete necenzurate a „Cobzarului” lui Taras Șevcenko.

Din cauza poziției pro-ucrainene și a presiunilor din partea regimului țarist, familia Rusov este nevoită să se mute adesea, dar oriunde mergeau, Sofia desfășura o intensă activitate socială și culturală: deschidea grădinițe, școli de

duminică pentru adulți, edita cărți pentru cei cu educație precară, predă, a contribuit la înființarea primei biblioteci publice din Cernihiv. A trecut prin 15 percheziții și a stat în cinci închisori, astfel că cel de-al treilea fiu al ei, Iurko, era să se nască în închisoare, Sofia fiind eliberată cu doar două zile înainte de naștere, la insistențele medicilor.

Sofia Rusova și-a dedicat întreaga viață pedagogiei. A publicat numeroase manuale, printre care și „Abecedarul ucrainean” („Український буквар”), a cărui primă ediție apare în 1906, la Sankt Petersburg, având numeroase reeditări ulterioare. Abecedarul a avut la bază vechiul manual al profesorului O. Potebnea, dar Sofia Rusova a mărit considerabil cantitatea de materiale pentru citit, adăugându-i și ilustrații. Pentru partea de lectură, autoarea a inclus versuri de Taras Șevcenko, printre care putem aminti „Ранок” (Dimineața), „Вечір” (Seara), „Рідна мова” (Limba maternă).

După moartea soțului ei, în 1915, și izbucnirea revoluției din 1917, Sofia Rusova s-a implicat în crearea Radei Centrale Ucrainene din Kiev, devenind șefa Departamentului de educație preșcolară și extrașcolară din cadrul Secretariatului General al Educației – practic, primul Minister al Educației din Ucraina din secolul al XX-lea. Aici s-a ocupat de elaborarea manualelor în limba ucraineană și de ucrainizarea școlilor.

În 1919, sub presiunea armatei bolșevice, Rusova, împreună cu alți funcționari guvernamentali, a fost nevoită să plece la Kamianet-Podilskyi, care, timp de o jumătate de an, a devenit capitala neoficială a Republicii Populare Ucrainene din perioada Directoratului. Acolo, Sofia a colaborat cu Crucea Roșie, ocupându-se de soarta prizonierilor de război ucraineni.

(Continuare la pag. 2)

Cristina Silaghi (Bumbar)

Sofia Rusova – un pedagog ucrainean de excepție

(Continuare de la pag. 1)

În scurt timp, Sofia Rusova a fost nevoită să părăsească și Kamianet și, în 1921, împreună cu nepoata sa Olea, în vârstă de 13 ani, a trecut ilegal râul Zbruci și a ajuns în Galiția, ocupată de polonezi. În exil, ea a locuit în Cehoslovacia, unde se formase unul dintre cele mai mari centre ale emigrației politice ucrainene. A devenit cofondatoare a Institutului Pedagogic „Mihail Drahomanov” din Praga și a continuat să elaboreze manuale despre diverse aspecte ale pedagogiei, geografiei și ale altor științe. A înființat un orfelinat pentru copii ucraineni, a promovat mișcarea feministă, a făcut parte din consiliul Uniunii Mondiale a Ucrainenilor, a participat la numeroase congrese internaționale la Roma, Paris sau Copenhaga, susținând cauza ucraineană.

Sofia Rusova a murit la Praga, pe 5 februarie 1940, cu câteva zile înainte de a împlini 84 de ani, fiind înmormântată în cimitirul Olšanský.

Moștenirea pedagogică a Sofiei Rusova, ca fenomen unic în isoria educației din Ucraina, se caracterizează prin faptul că ea a fost concomitent și ideolog, și metodolog, și cercetător-analist, și psiholog. Printre ideile fundamentale ale acesteia, formate sub influența mișcării reformatoare din pedagogie, se numără abordarea pedocentrică în organizarea vieții școlare. Ideea că figura centrală în procesul educativ trebuie să fie copilul, că acesta reprezintă soarele în jurul căruia se învârtă întregul proces pedagogic a fost preluată de la J. J. Rousseau, fiind dezvoltată la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea ca reacție la pedagogia tradițională de tip autoritar, care conferea învățătorului/profesorului rolul esențial în organizarea procesului educativ.

Conceptia pedagogică a Sofiei Rusova reunea ideea națională cu o profundă cunoaștere a psihologiei copilului: „Cea mai prețioasă comoară a fiecărui popor o reprezintă copiii săi...”, scria ea în 1919, considerând, în același timp că „adevărata educație nu începe la școală, ci mult mai devreme, odată cu primul cuvânt în limba maternă”.

De asemenea, au fost considerate progresiste, la vremea respectivă, ideile Sofiei Rusova privind studierea parti-

cularităților de dezvoltare ale fiecărui copil, a intereselor și aptitudinilor sale, crearea condițiilor pentru creșterea și dezvoltarea naturală a fiecărui copil, pentru activitatea sa cognitivă și practică, precum și crearea condițiilor pentru autodezvoltare și autoeducație, astfel încât copilul să devină conștient de capacitățile și de scopul vieții sale.

Merită reținute și ideile Sofiei Rusova referitoare la individualizarea maxim posibilă a educației, la valorificarea experienței de viață a copilului, la crearea unor situații în care copilul să cunoască succesul, toate acestea ducând la formarea încrederii în sine, în propriile capacități și la dorința de autoperfecționare a personalității.

Nu în ultimul rând, este foarte importantă ideea Sofiei Rusova referitoare la prioritatea educației asupra învățării. Rusova a subliniat faptul că, din momentul apariției școlii ca instituție socială, prioritară a fost educarea omului în conformitate cu idealul educațional dominant în societate.

Pentru Sofia Rusova a fost esențială crearea în instituțiile de învățământ a unui mediu educațional adecvat, a unui spațiu ce ar deveni un centru al culturii copilului, un al doilea cămin, o „casă a bucuriei” pentru acesta, în care copilul nu doar învață, ci comunică cu prietenii, muncește și își poate satisface nevoile și interesele.

Următoarele cuvinte ale Sofiei Rusova¹ rezumă, credem noi, cel mai bine întreaga concepție despre educație a acesteia, putând fi considerate și azi piatra de temelie a întregului proces educativ: „Profesorul nu trebuie doar să îi învețe pe elevi, ci și să le formeze caracterul. Și, lucrul cel mai important – să le întărească voința și să le trezească o atitudine conștientă față de propriile obligații, precum și sentimentul de responsabilitate.”

Surse consultate:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Русова_Софія_Федорівна
<https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/lyuty/18/1856-narodylasya-sofiya-rusova>
<https://uain.press/blogs/sofiya-rusova-ridna-mova-tse-persha-umova-shhob-uchni-prohodili-nauku-svidomo-1177105>
<https://tyzhden.ua/sofiia-rusova-hromadska-j-osvitnia-liderka-kilkokh-epokh/>
https://www.ndu.edu.ua/storage/2016/PS_Sofii_Rysovoi.pdf

¹ Русова С. Вибрані педагогічні твори. У 2 кн. / За ред.Є.І.Коваленко; Упоряд., передм., прим. Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – К.: Либідь, 1997. Кн. 2. – 320 с. 3.

Vasyl SUHOMLYNSKYI

ÎNVĂȚĂTORUL ȘI ELEVII

Sub un tei rămuros stătea Bătrânul Învățător, înscriindu-i pe copii la școală.

În poienița verde era liniște. Nou-veniții se simțeau stânjeniți, se auzea murmurul reținut al părinților.

Un bătrân cărunt se apropie de învățător. Învățătorul se uită atent la bătrân, închise ochii pentru o clipă, apoi îl privi din nou în ochi. Îl recunoscu în el pe primul său elev.

În urmă cu 60 de ani, sub acest tei, îl înscriesese pe el la școală.

– Ostop, tu ești? – întrebă încet Bătrânul Învățător.

– Eu sunt, învățătorule... L-am adus pe nepotul meu... pe micul Ostop.

Bătrânul Învățător și primul său elev s-au îmbrățișat și s-au sărutat.

Ostop oftă și rosti încet:

– Anii trec, învățătorule.

Bătrânul Învățător începu să plângă. Îngândurat, emoționat, cu lacrimi tremurânde în ochi, el stătu în tăcere vreme îndelungată, uitându-se la micul Ostop.

Deasupra teiului rămuros se întindea cerul albastru de vară, în florile de hamei bâzâiau albinele, în zarea îndepărtată fremăta pădurea întunecată – la fel ca acum 60 de ani.

– Iar acum, dragii mei elevi, – spuse Bătrânul Învățător cu o voce liniștită, poate puțin emoționată, – cine îmi spune de ce trebuie să învețe omul?

Primul a ridicat mâna... bunicul Ostop.

A ridicat-o și s-a rușinat.

Traducere din limba ucraineană
de **Cristina SILAGHI (BUMBAR)**

Lumița COLOPELNIC

Unde suspendate

Deodată,
aerul se fracturează;
o tăcere cu tăiş de sticlă despică bolta,
iar cioburi de adevăr invadează norii,
mușcă din lumină,
scormonind
sub perle de rouă
până la ultima literă captivă
pe-o traiectorie mută.

Un radio plânge;
fraze orfane, mănjite de fum,
își caută stăpâna printre dărâmături,
fremătând
sub unde suspendate-n lumină
până la ultima vocală-ispită
în calea unui glonț.
Casa ei – cenușă și smoală;
o carte a rămas să scrie adevărul,
tremurând
sub picături roșii de cerneală,
până la ultima frază-rochie
albă,
albă.

Firicea

Zace inert,
cu privirea exilată în propria carne,
un tăciune uitat de incendiu
la marginea timpului.
Nu-l mai dor
nici fierul devorând coastele,
nici plumbul rățâcit prin labirintul visceral,
nici marea de gheață
urcându-i tăcută spre umeri,
nici marșul în care pietrele
îi rodeau, stăruitor, pașii verzi.

Dincolo, pe malul celălalt,
absența durerii e o capitulare mută.
Dar un alt trup se ridică prin el, vertical,
sfâșiind aerul cu o dâră de pânză,
până când cerul tresare, convulsiv,
în galben și albastru.
Camera e o chilie de var, o asceză albă,
unde el stă întins,
cu un ochi naufragiat sub pleoapă.
Însă viața s-a refugiat în celălalt,
fixând fereastra unde se scurg,
ca niște telegrame de pe front,
firicea de aur nins.

Ultimul cer

stă năuc
cu ochii deschiși
numărând crăpăturile norilor
zâmbetul îi rămâne agățat
într-un colț al gurii
promisiune uitată
măinile alunecă pe lângă trup
grele ca de plumb
în piept aerul i se adună
și se zăvorește

o rugă fără cuvinte
tălpile ating pământul moale
încă umed
ca și cum cineva
l-ar fi modelat în grabă
face un pas mic
apoi altul
lumina nu spune nimic
doar noi simțim
cum se subțiază aerul
deasupra noastră

Mihai Hafia TRAISTA

DIN ISTORIA LITERATURII UCRAINE DIN ROMÂNIA ~ PERIOADA POSTBELICĂ ~

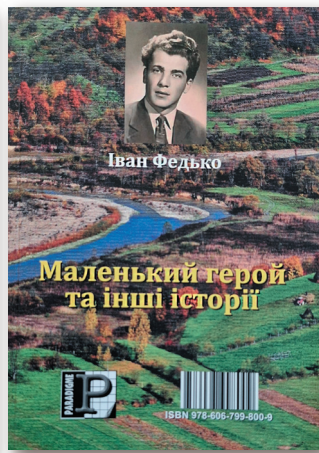
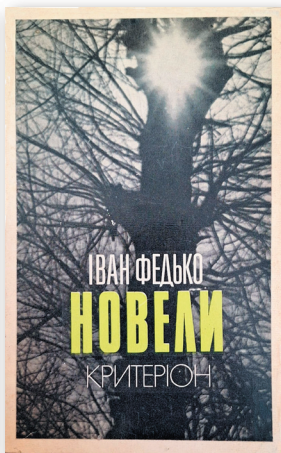
Ivan Fedko – primul nuvelist ucrainean din România

Prozatorul Ivan Fedko s-a născut la 15 aprilie 1938 în satul Rona de Sus, într-o familie de țărani. Spațiul natal, care păstra vechi tradiții și forme autentice ale folclorului ucrainean, avea să devină mai târziu una dintre principalele surse de inspirație ale viitorului scriitor.

După absolvirea școlii primare din satul natal, a urmat Școala Pedagogică ucraineană din Sighetu Marmăției, pe care a absolvit-o în anul 1956. A lucrat apoi ca învățător în mai multe localități din Maramureș, îmbinând activitatea pedagogică cu preocupările culturale și literare. În anul 1957, s-a înscris la Facultatea de Filologie a Universității din București, specializarea limba și literatura ucraineană – limba și literatura română, la forma de învățământ fără frecvență.

În anul 1960, s-a căsătorit și a avut două fiice, cărora le-a dat nume de flori: Violeta (1961) și Narcisa (1967).

Între anii 1962–1966, a ocupat funcția de director-coordonator la școala generală din comuna Bârsana, de pe valea Izei. Datorită cunoașterii aprofundate a limbii și literaturii române, a fost ulterior numit profesor la Liceul nr. 3 din municipiul Satu Mare, unde a îndeplinit și funcția de director adjunct. În ultimii ani ai scurtei sale vieți a lucrat ca metodist la Casa Corpului Didactic din Satu Mare. Activitatea sa pedagogică și literară a fost întreruptă tragic la 13 septembrie 1979, când a murit la vârsta de doar 41 de ani, în urma unei boli fulgerătoare. Este înmormântat la Satu Mare, în cimitirul de pe strada Rodnei.

Destinul său literar este legat de perioada afirmării culturii ucrainene din România după cel de-Al Doilea Război Mondial. Înființarea liceului ucrainean din Sighetu Marmăției, apariția ziarului ucrainean „Novyi vik” la București în anul 1949, precum și dezvoltarea bibliotecilor și a publicațiilor în limba ucraineană au creat condițiile formării unei noi generații de scriitori. Ivan Fedko a aparținut primei generații de autori care au beneficiat direct de acest mediu cultural.

Debutul său literar a avut loc în anul 1958, în revista „Novyi vik”, iar în 1960 a publicat volumul *Pe drumul cel nou*, una dintre primele cărți individuale de proză din literatura ucraineană din România. Apariția acestui volum a constituit un moment important, deoarece până atunci literatura ucraineană din România fusese aproape exclusiv poetică. Odată cu această carte, proza începea să se afirme ca un gen distinct și matur.

Volumul cuprinde povestiri și nuvele inspirate din viața satului maramureșean și reflectă transformările sociale și morale din perioada colectivizării agriculturii. Personajele lui Fedko sunt oameni simpli: țărani, muncitori, foști combatanți, care încearcă să-și găsească locul într-o lume nouă. Autorul surprinde confruntarea dintre vechi și nou, dintre tradiție și noile realități sociale.

Din perspectiva contemporană, proza lui Ivan Fedko păstrează și anumite trăsături specifice epocii: schematicism ideologic, linearitate narativă și o psihologie insuficient aprofundată a personajelor. Cu toate acestea, operele sale impresio-

sionează prin autenticitatea limbajului, expresivitatea limbii ucrainene și talentul său de povestitor.

După volumul de debut, Ivan Fedko a publicat culegerea *Nuvele*, iar în 1980 a apărut postum cartea *Zbor frânt*. Aceasta sintetizează universul său artistic și confirmă maturitatea scrisului său. Înainte de moarte, scriitorul pregătea un nou volum de proză scurtă.

Esența creației lui Ivan Fedko constă în exprimarea unei profunde dimensiuni social-existențiale. Ca prozator al spațiului spiritual nord-maramureșean, el surprinde drama omului simplu, suferința intelectualului și frământările interioare ale unei comunități obligate să traverseze războiul și transformările radicale ale secolului al XX-lea. Literatura sa transmite un mesaj de solidaritate, demnitate și credință în valorile morale.

Prin claritatea construcției epice, autenticitatea limbajului și forța evocării universului rural maramureșean, Ivan Fedko rămâne una dintre figurile fundamentale ale literaturii ucrainene din România și, fără îndoială, primul mare nuvelist al spațiului ucrainean din România.

Stepan Tcaciuc, scriitor ucrainean din România, scria despre Ivan Fedko în volumul său de eseuri „Cuvânt despre confrăți”: „A scrie despre Ivan Fedko ca om și scriitor nu a fost ușor nici atunci când pășea pe pământ, iar cu visele rătăcea pe cărările tainice ale poeziei, nici acum, când destinul nemilos i-a frânt firul vieții, lăsându-l pentru totdeauna prizo-

nier al lumii de dincolo. Și aceasta pentru că Ivan Fedko a fost un om cinstit și un scriitor talentat, iar atunci când este vorba despre cinste și talent, uneori nici cele mai înalte și emoționante cuvinte nu reușesc să impresioneze.

Ne-am cunoscut în anul 1950, când eu am intrat la liceul ucrainean, iar el la școala pedagogică ucraineană din Sighet. Această prietenie s-a legat firesc, așa cum se întâmplă de obicei între elevi, însă poezia ne-a unit pentru toată viața. Profesorul și poetul Denis Onișciuk a fost cel care ne-a deschis primele drumuri către lumea literaturii. Îmi amintesc... Îmi amintesc parcă ar fi fost ieri, deși a trecut mai bine de un sfert de secol, de Ivan Fedko – un tânăr frumos, înalt și bine făcut. Avea întotdeauna ceva de spus, dar numai în felul său, așa cum îi dicta conștiința, iar conștiința lui nu cunoștea ipocrizia. În acei ani aurii ai tinereții, mulți dintre noi eram fascinați de poezie, însă timpul a arătat că Ivan Fedko s-a dedicat mai ales prozei și i-a rămas credincios până la sfârșit. Adesea, Denis Onișciuk îl lua pe Ivan Fedko și pe mine, asemenea unui adevărat părinte al fiilor săi, la plimbare prin împrejurimile pitorescului oraș. Urcam împreună pe dealul Solovan, iar acolo Denis Onișciuk ne vorbea despre Șevcenko, Lesia Ukrainka și Franko, ne învăța legile poeziei, ne corecta primele încercări literare și ne recomanda cărți din biblioteca sa. Iar Ivan Fedko asculta întotdeauna cu atenție, îi plăcea să noteze totul, puneă întrebări și, chiar dacă răspunsurile puteau părea convingătoare, se vedea după strălucirea ochilor, după tremurul buzelor și după sprâncenele

încruntate că nu era întotdeauna de acord

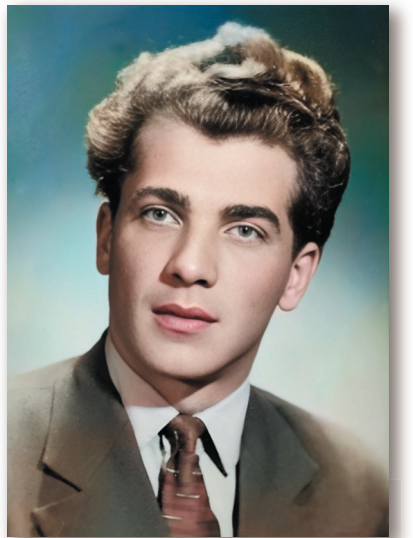
cu cele auzite și nu ezita să contrazică atunci când considera necesar. În primăvara anului 1952, poetul Andrii Malișko a venit în orașul nostru. În sala festivă a fost organizată o întâlnire literară la care a participat și el. Dintre cei care și-au citit poeziile, cel mai mare succes l-a avut Ivan Fedko. La sfârșitul serii, Malișko l-a îmbrățișat și l-a sărutat pe tânărul autor. Mai târziu, drumurile noastre de viață și de creație s-au despărțit. Soarta nu ne-a întâmpinat întotdeauna cu pâine și sare, deși pașii noștri au străbătut aceeași țară, iar drumul ne era luminat de același soare. În eternitate, Ivan Fedko a plecat pe propriul său drum. Viața lui a fost marcată de speranțe neîmplinite, dar nu s-a despărțit niciodată de condeiul său credincios, chiar dacă nu s-a grăbit să-și publice operele, deoarece pentru el scrisul era un adevărat ritual. El aparținea acelei rare pleiade de scriitori care scriu mult și publică puțin, pentru care exigența față de sine și respectul față de cuvânt constituie un crez existențial. În vârtejul anilor, drumurile noastre s-au intersectat și despărțit de multe ori, iar la fiecare răscruce Ivan Fedko îmi dăruia dragostea sa nestinsă pentru cuvânt și pentru poporul din care provenea. De aceea acorda o importanță aparte limbii, în special cuvântului artistic, cântărind fiecare expresie pe cele mai sensibile balanțe ale propriei conștiințe. Stăpânind taina cuvântului simplu, el credea că

acesta poate înălța omul. Soarta nu a fost prea generoasă cu Ivan Fedko, deși l-a înzestrat cu talent. Operele sale au rămas pentru noi și pentru generațiile viitoare asemenea steluțelor dimineții ale limbii materne, ca o simfonie neterminată a gândului și curajului. Ivan Fedko nu a murit, pentru că aleșii muzelor nu își încrucișează niciodată mâinile pe piept și nu închid ochii, ci devin argonauți ai lumii de dincolo și călătoresc pe mările singurătății și tăcerii până găsesc lâna de aur,

pentru a țese pe războaiele eternității veșminte de sărbătoare pentru amintirile orfane ale călătoriei lor pământeste și ale aventurii lor literare. De aceea, deasupra mormintelor lor timpul s-a împietrit, iar vânturile îl cioplesc într-un monument al nemuririi și într-o Carte deschisă a Vieții, pe ale cărei pagini anii vor scrie cu litere de aur tot ceea ce destinul le-a interzis să scrie. Și fiecare an care va veni va avea ceva de spus despre scriitorul și omul Ivan Fedko. Fie-i țărâna ușoară, iar luminoasa sa amintire să rămână pentru totdeauna o stea nestinsă în constelația literaturii ucrainene din România și un cântec neîntrerupt al Maramureșului natal.”

Ivan Fedko a fost un participant activ la viața culturală a orașului Satu Mare, publicând în revistele locale și în antologiile scriitorilor sătmăreni. Povestirile sale *Scurtă istorie* și *Inimă de copil*, în traducerea lui Eugen Mihaiciuc, au fost incluse în antologia *Subiect pentru o nuvelă – prozatori ucraineni din România*, apărută în anul 1982.

În anul 2019, Uniunea Ucrainenilor din România a publicat două volume din operele lui Ivan Fedko, iar în 2025 scriitorul Mihai Hafia Traista a tradus în limba română povestirile *Micul erou*, *Nicolae*, *Noaptea de neuitat*, *Povestire scurtă* și *Spovedanie*. Acestea au fost publicate în ediția bilingvă *Micul erou și alte povestiri*, apărută la Editura Limes, cu sprijinul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare și al Consiliului Județean Satu Mare.

(Continuare din nr. 84)

* * *

Simon Răureanu se gândi că ar fi bine să mai doarmă puțin, dar numai ce închise ochii că se și trezi din nou.

De ce nu putea să adoarmă? Care să fie cauza? Frica lă-untrică, vocea „Celui ce-l însoțea pretutindeni”, care acum își bătea joc de el din cușca de iepuri? Semnalul declanșării tahicardiei? Dar frica ce-i paraliza mișcările venea din afară, de dincolo de ușa masivă de stejar (de unde o fi știut că era anume din stejar?!), din acel spațiu necunoscut lui, prin care trecuse probabil aseară, dar pentru el tot necunoscut rămănea.

Cunoștea foarte bine, încă din copilărie, acest sentiment – frica de a dormi singur în spații închise. Putea să-și petreacă noaptea sub cerul liber, în orice loc, fără să-i fie frică. De multe ori dormise în câmp, sub poduri, în pădure, chiar și în cimitir, de câteva ori.

Dar când era vorba să doarmă singur într-o încăpăre, îl cuprindea frica, exact ca atunci în copilărie, când mama lui îl închidea peste noapte, singur, în cămăruța lui, în care de-abia încăpea un pat și o măsuță, cu lumina stinsă, și îl amenința că, dacă plânge, o să-l vândă țiganilor ce treceau destul de des cu căruțele prin orașelul lor, sau, și mai rău, iconarului Bim-Bom pentru o sticlă de rachiu, care o să-l fiarbă de viu și o să facă săpun și clei de oase din el...

De iconarul Bim-Bom se temeau toți copiii din oraș, deși niciodată nu făcuse rău nimănui. Nici măcar atunci când ei aruncau în el cu coci de măr și strigau:

– Bim-Bom, Bim-Bom, răposatul Bim-Bom, răposatul Bim-Bom!

„Răposatul” i se spunea de când s-a trezit la morgă, în toiul nopții, și a început să bată în ușă, de a leșinat paznicul spitalului. Cei de la Salvare, care îl aduseseră acolo dintr-un sătuc de munte, îl crezuseră mort.

De atunci, nu s-a mai întors acasă. A rămas în oraș. Umbla mereu într-un paradies lung, trăgând după el un căruț pe două roți, ca acelea de transportat butelii de aragaz, și aduna fier vechi, sticle goale și tot felul de maculatură. Trăia prin diverse subsoluri sau în podul Casei de Cultură, unde hrănea porumbeii.

Adunase atâția bani din vânzarea fierului vechi și a sticlelor goale – alții spuneau că și-a vândut scheletul spitalului, fiindcă era foarte înalt, avea cu mult peste doi metri, și ar fi încasat bani frumoși – încât renovase biserița din cimitir și îi cumpărase chiar și un clopot. Dar pusese o condiție: ca în fiecare vineri, la miezul nopții, să i se dea voie să tragă clopotul.

Singur pictase pereții bisericii cu sfinți, de se minunau toți de talentul său. Pe Maica Domnului o făcuse atât de frumoasă, încât, fotografiată de turiști, ajunsese pe coperta unei reviste franceze. De aici i se trăgea și numele: iconarul Bim-Bom. „Iconar”, de la icoanele pictate, iar „Bim-Bom”, de la clopotele pe care le trăgea în fiecare vineri, la miezul nopții.

Lumea spunea că, în locul Fecioarei Maria, o pictase pe iubita lui, pe care ar fi ucis-o într-o vineri, la miezul nopții, fiindcă o prinsese în pat cu fratele său geamăn. Dar câte nu vorbește lumea?...

În una dintre acele nopți în care maică-sa îl înghesuia în cămăruță, înclinând ușa cu cheia și amenințându-l că vine iconarul, cu toate că el asculta cuminte clinchetul paharelor, răsese, găfăilele bărbatului necunoscut și gemetele ei, pictorul Bim-Bom venise la el.

Pe atunci, Cel care avea să-l însoțească pretutindeni încă nu-i vorbea. Nu știa cum sau pe unde intrase. Îl zărise deodată într-un colț, dar în loc să se sperie, îl apucase mirarea: cum de încăpea Bim-Bom în cămăruța lui? Stătea înghesuit, nemișcat, în colț, și îl privea tăcut. De atunci, venea aproape în fiecare seară. Uneori îi aducea jucării, dar la plecare le lua înapoi. Pleca întotdeauna numai după ce el adormea, și niciodată nu a găsit vreo jucărie în cameră a doua zi. Probabil le ducea de unde le luase.

Prima dată îi adusesese avionul lui Victoraș, băiatul brigadierului silvic. Mult se rugase de acesta să-l lase măcar puțin să se joace cu avionul.

– Zi-i lu’ mă-ta să-ți cumpere, că pe bani se..., nu pe nasturi!... Ha-ha-ha!... răsese brigadierul când îl auzise cerând avionul fiului său.

Seara îi spuse maică-sii ce a zis „nenea Victor”, iar ea, după ce-l trase de urechi, îl închise în cămăruță. A plâns mult,

cu fața în pernă, iar când a ridicat capul, l-a zărit la lumina lunii pe Bim-Bom. Îi întindea avionul lui Victoraș.

Astfel, Simon s-a jucat și cu basculanta lui Nelu, și cu ursulețul lui Alexandru, chiar și cu păpușa Ancuței. Era de ajuns să-și dorească o jucărie, ca seara să o aibă. Bim-Bom îi îndeplinea toate dorințele. Era prietenul lui tăcut, până într-o noapte, când maică-sa, probabil, uitase să încuie ușa.

Bim-Bom intrase în dormitorul în care ea dormea, beată, împreună cu unul dintre bărbații care veneau pe la ea. I-a stropit cu spirt medicinal și a aruncat lampa aprinsă în pat. Au ars de vii amândoi. Iar pe el, pe Simon, l-au găsit în pădurea de la marginea orașului, unde îl dusesese Bim-Bom. Era sigur că el îl dusesese acolo, deși cei de la Miliție nu l-au crezut.

– Cum ai ajuns aici, copile? îl întrebase un milițian.

„Bim-Bom, Bim-Bom, Bim-Bom...”, repeta speriat.

„Bim-Bom pe dracu’!”, spuse încurcat omul.

„N-ai de unde să știi...”, interveni altul.

„Bim-Bom, săracul, doarme la morgă de trei nopți, și de data asta, pare-se, nu mai are de gând să se trezească”, spuse milițianul gras, cu mustață.

Pe atunci, Simon nici nu știa ce înseamnă cuvântul „morgă”, dar chiar și după ce toți spuneau că Bim-Bom a murit și fusese îngropat lângă biserița pe care o renovase, el îl văzuse, peste câteva zile, trecând gârbovit pe uliță, trăgând căruciorul după el. Odată alergase după el să-l întrebe de ce nu mai vine pe la el, să-i aducă jucării, dar și de ce îi dăduse foc maică-sii?

Atunci, pentru prima oară, auzise vocea „Celui ce-l însoțea pretutindeni”. Începuse să-și bată joc de el, spunându-i că nu Bim-Bom le dăduse foc celor doi, ci el, „fiul cel blestemat”, își ucisese mama și pe amantul acesteia.

„Ești blestemat, blestemat, blestemat!...”, răsuna vocea.

„Ți-ai ucis mama, ești blestemat, blestemat, blestemat!...”.

„Bim-Bom... el...”, încerca să se apere.

„Tu, tu, tu!... Bim-Bom ești tu! Blestemat, blestemat, blestemat!...”.

* * *

Îl duseră la Casa de copii. Acolo, măcar, nu dormea singur în cameră, dar nici parte de o soartă mai bună nu avu. Copiii de acolo nu erau prietenoși. Și de ce ar fi fost? El nu avea nimic să le ofere... Nu-l vizita nimeni niciodată, pachete nu primea, jucării personale nu avea, nu era nici șugubă, nu știa să facă pozne, nici să spună glume.

Avea, pe undeva, printr-un cătun din zecile de cătune ce înconjurau orașul, o bunică pe care o văzuse o singură dată, fiindcă aceasta o renegase pe mama lui, „stricata de Palagă”, care adusesese pe lume un „plod fără tată”, adică pe el.

Nu le purta pică celorlalți copii, deși poate mai bine de jumătate dintre ei nu aveau tată. Totuși, asta nu-i împiedicase să-l poreclească „Urzicar” – adică bastard, copil din flori. Cel mai tare îl durea când tovarășa supraveghetoare, Florina, îi spunea „bitangă” și-l pune la colț, în genunchi, cu mâinile ridicate, spre amuzamentul celorlalți.

La început, deseori se întreba ce o fi având cu el? De ce îl pedepsea mereu doar pe el, pentru orice greșală făcută de oricine altcineva? Găsea o hârtie pe coridor: „Răureanu, treci la colț!”. Vedea oglinda din spălător mânjită cu pastă de dinți: „Răureanu, în genunchi!”. Așa era mereu, pentru orice fleac. Dacă îndrăzne să întrebe de ce e pedepsit doar el, începea să urla la el, să-l numească „bitangă” și să-l tragă de urechi.

Într-o zi, află și de ce.

Roșcatul Cornel o auzise pe tovarășa supraveghetoare Mioara povestindu-i portarului că Florina se răzbună pe bietul băiat, adică pe el, fiindcă logodnicul ei se înhăitase cu mama lui, se apucase de băut și o părăsise. „Dar și ea bea de stinge, are întotdeauna o sticlă de băutură ascunsă în dulap”, îi mai spusese portarului.

De câte ori era pedepsit sau jignit, de atâtea ori, noaptea, venea la el iconarul Bim-Bom. Prezența lui îi alina durerile, îl făcea să se simtă mai bine, mai ales după ce acesta îl „răzbunase”, rupând rochia cea nouă a tovarășei supraveghetoare, cu care se pregătea să meargă la nunta verișoarei sale.

Aduse rochia, învelită într-o hârtie albă pe care erau desenate inimioare roz, ca să o vadă și tovarășa Mioara.

„Ce frumusețe de rochie!”, exclamă supraveghetoarea Mioara.

„Albastrul acesta îmi vine de minune, îmi scoate în evidență ochii”, spuse tovarășa Florina, apropiind rochia de piept.

Simon văzuse scena, deoarece tocmai fusese chemat la cancelarie de către tovarășa Mioara, care ieșea din tură.

În acea seară, iar stătuse la colț, în genunchi, cu mâinile ridicate, pentru că cineva aruncase un cocean de măr în ușa cancelariei. Imediat după aceea, veni la el Bim-Bom. Iar când tovarășa supraveghetoare a intrat în baia cadrelor și s-a auzit curgând apa la duș, Bim-Bom a intrat în cancelarie, a deschis dulapul tovarășei, a desfăcut pachetul și a sfâșiat rochia în bucăți.

„Aoleuuuu!... Rochia meeeaaa!...”, rupse tăcerea nopții urletul de groază al tovarășei Florina. Peste puțin timp, ușa de la dormitorul băieților fu dată de perete și se auzi alt răcnet, fioros:

„Ce-ai făcut, bastard nenorocit?!... Te omor, te omor, fiu de cătea!...”.

Simon, trezit din somn, se uită buimac la ea, neștiind ce se întâmplase.

„De ce-ai făcut asta, bitangă, ce ești?!”.

„Bim...”.

„Să taci, nenorocitul, că te omor!”.

De omorât nu l-ar fi omorât, dar cu o bătaie zdravănă tot s-ar fi ales. Noroc cu portarul.

„Putea s-o facă oricine, n-aveți de unde să știți că a fost tocmai el”, o liniștea portarul.

„Numai el a știut de rochie, că a văzut-o, bastardul nenorocit!”, începu să plângă tovarășa Florina.

În afară de păgubită, și vocea „Celui ce-l însoțea pretutindeni” îl învinovăța că sfâșiasse rochia. Dar el se hotărî să nu mai răspundă și, de atunci, nu mai răspunse la nicio învinuire care i se aducea, pe care, de fapt, nu el le săvârșise, ci iconarul Bim-Bom, bunul lui prieten Bim-Bom.

Această întâmplare îl făcu să crească în ochii băieților de la Casa de copii. În schimb, ceea ce făcea tovarășa Florina cu el se putea numi pe drept cuvânt: tortură.

Săraca femeie nu știa cu cine se pune. Habar nu avea cât de răzbunător putea fi prietenul său Bim-Bom, care, dacă își pune ceva în gând, nu-l mai putea opri nimeni. Iar de data aceasta iconarul își pusese în gând să o pedepsească pe tovarășa Florina, și nu oricum, ci s-o pedepsească crunt, așa cum o pedepsise pe mama lui. Da, hotărârea era luată; mai trebuia doar să se ivească ocazia, care nu s-a lăsat așteptată prea mult.

„Dar și ea bea de stinge, întotdeauna are o sticlă de băutură în dulap”, își aminti Simon de discuția tovarășei Mioara cu tovarășul portar, discuție pe care o auzise roșcovanul Cornel.

În ajutorul lui Bim-Bom veni și tanti Elena, bucătăreasa, care aduse o sticlă de otravă de gândaci, primită de la nepotul său, Gică, atunci când fusese în excursie la sârbi.

„E atât de tare, că ar omorî până și un cal! Gândacii numai de mirosul ei mor”, lăudă tanti Elena otrava.

(Va urma)

Ion visă că planta un pom în curtea din spate a casei sale, având grijă ca pământul scos din groapă să fie bine mărunțit înainte de a fi pus la loc, spre a permite rădăcinilor să se acomodeze cu noul lor cămin. Nu știa ce fel de pom era acela și nici măcar de unde l-a procurat, însă frunzele sale mari luceau precum aurul mângâiat de razele soarelui, imprindu-i reflecția corpului pe suprafața lor netedă. Nu mai văzuse în viața lui asemenea frunze, dar bănuia, în timp ce tasa ușor solul cu mâinile goale, de parcă tocmai ar fi îngropat un coș cu ouă, că seminția acestui copăcel nu putea să fie decât una nobilă. Și, deși știa că visează, continua să-și facă munca cu o desebită grijă, ca și cum totul s-ar fi întâmplat aievea.

Imediat ce își văzu pomul înălțându-și falnic crengile spre cer fără a avea nevoie de sprijin, Ion îi turnă apă rece, proaspătă, de izvor, adusă special pentru acest eveniment. Nu-și aducea aminte unde și când găsisese acel izvor, însă în visul lui era ferm convins că lucrurile se întâmplaseră tocmai în acest chip, fără doar sau poate. Turna apa și se minuna. Tulpina copacului începu să crească brusc, în timp ce rădăcinile absorbeau cu sete lichidul magic. Crengile se lungiră vizibil, iar zeci de frunze răsăriră din nimic, proiectându-și tainica frumusețe în fața celui care le-a dăruit viață. Ion se opri pentru câteva clipe din turnat și tot atunci pomul încetă să mai crească. *Ce minunăție*, se gândi el admirându-l ca pe o comoară. Pe alocuri, se iviră câteva flori, semn că urmau să apară și fructele. Turnă din nou apă la rădăcini, admirând cum se înfăptuiește miracolul: pomul deveni uriaș și se umplu de frunze, făcând acum umbră deasă dedesubtul său. Florile violet-liliachii străluceau precum cele mai rare cristale descoperite vreodată, iar roadele mistice se coceau sub privirea exaltată a stăpânului lor. În final, în loc de fructe crescuseră niște globuri perfect rotunde, verzui, având textura granulară specifică pietrelor. Unul câte unul, globurile începură să cadă precum merele coapte, dar spărgându-se la contactul cu solul. Ion lăsă apa deoparte și examină mirat roadele acestui pom neobișnuit. Printre crăpături descoperi ceva lucios și înțelese îndată

că nu fructele au fost vătămate, ci doar coaja care le proteja. Ridică un glob și-l privi fascinat, apoi îndepărtă ușor învelișul. Din miez răsări fastuos un diamant roșiatic, de mărimea unei cireșe. Bărbatul îl ținea între degete, iar mâinile îi tremurau ca scuturate de friguri. Culese alt glob, apoi altul și încă unul. Toate copseseră în interiorul lor aceleași nestemate roșii, ridicând privitorul pe culmile fericirii. Își umpluse buzunarele cu aceste pietre prețioase, dar buzunarele se dovediră a fi mici, neîncăpătoare; ar fi avut nevoie de o roabă ca să le poată aduna pe toate, într-atât de multe erau. Roabă nu avea și oricum ar fi fost inutilă. Aduse un coș care se umplu și acesta îndată, apoi o cratiță, o găleată, un lighean și la urmă un butoi de 500 de litri. Nu mai avea unde să pună atâtea pietre. Pe de altă parte, cojile trebuiau îndepărtate și aruncate, curtea fusese inundată cu globuri sparte de nu mai puteai umbla din cauza lor; ba te mai și tăiai în ele dacă nu călcai cu mare atenție. Globurile cădeau și tot cădeau din pom, dându-i omului mai mult de lucru, iar acesta robotea precum un sclav. La început, scotea piatră cu piatră, muta vasele pline de colo-colo, aduna resturile în grămezi mari la marginea grădinii, ba chiar săruta cu o nemărginită bucurie fiecare nestemată culeasă și chicotea ca un copil. Apoi, bucuria se mai domoli, iar mâinile îi amortiseră de la atâta istoveală. Spatele îl dureau tare, sudoarea îi curgea șuvoi de-a lungul feței, ochii îl ustureau de mama-focului.

Înfipse lopata în nenorocitele de globuri și le aruncă cu silă în podul casei, în vreme ce alte câteva zeci continuau să cadă ca din cer, de-i ajunseră acum până la genunchi. Noaptea îl găsi în același loc, dar aruncându-le direct în casă, căci podul se umpluse iar tavanul trosnea din cauza greutateii. Se apleca, împingea, ridica și sălta într-un ciclu nesfârșit, iar pomul nu înceta a mai da roade. Mâinile îi tremurau, spatele se cocoșă, picioarele nu-l mai țineau aproape deloc. *Mi-ai dat avere, dar m-ai pus să trudesca ca un bezmetic, mârșav de doi bani ce ești!*, scrâșni Ion printre dinți, ridicând ochii la cer, unde tocmai avea loc o ploaie de stele. Părea însă că toate stelele se risipesc în coroana misticului copac din grădina sa, care le prefăcea numaidecât în sferele acelea ticăloase. Din nou și din nou Ion se apleca, împingea, ridica și sălta până îndoii lopata. Deja începea să creadă că nici măcar în casă nu aveau să încapă toate. Se prăbuși frânt în marea de globuri, blestemând resemnat sursa tuturor problemelor sale. *Dacă îmi coceai niște sticle de rom, poate că n-aș fi spus nimic. Dar ce să fac eu cu toate cojile și cu toate pietrele astea lucioase? Nici să le bei, nici să le mănânci. Doar adună, adună și iar adună până mori. Ce fel de viață mai e și asta?*

Copacul însă nu se opri din coptul fructelor. *Poc, poc, poc* – se auzeau sferele căzând și spărgându-se. În același timp, un cocoș din vecini începu să cânte, trezindu-i și pe alții. Ion înțelese atunci că zorii zilei erau tot mai aproape.

– Hoțule! De ce dormi, hoț de nimic care ești?! răcni un glas din stradă, făcându-l să tresară. – De unde ai căpătat atâta avere, nemernicule? Ai furat-o, nesățulule! Ai furat-o! Ai furat-o! Credeai că n-o să afle nimeni? Uite că am aflat eu. Scoală-te, hoțule! Scoală-te, pungașule! La temniță cu tine, la temniță!

Ion zăcea întins pe spate, urmărind stelele cum cad și ascultându-l pe acuzator. Încetul cu încetul, cerul se pierdu în neant, fiind înlocuit de tavanul camerei sale. Visul se încheie, dar vocea continua să urle, semn că din cauza ei fusese readus la realitate. Adormitul își năpusti

mâinile asupra buzunarelor pantalonilor spre a verifica dacă i-au rămas totuși câteva diamante, dar constată, îmbufnat, că nici măcar nu purta pantaloni. Strânse pumnii și se lavi cu ei la tâmpă de ciudă. *Am trudit toată noaptea ca un lacheu și nu m-am ales cu nimic! Cu absolut nimic!*

– Hoțule! Pungașule! – se auzea în continuare din stradă. – La pușcărie cu tine, n-auzi?! La pușcărie!

În gândul său îl blestemă și pe acest gură-spartă pentru că îi stricase somnul. Coborî din pat și privi prin fereastră, căutându-l pe bezmetic, însă fără succes. Acesta trecuse deja de casa lui, iar vocea i se auzea tot mai stins pe măsură ce se îndepărta. Ion reveni în pat și-și vârî resemnat capul sub pernă. Fusese și el bogat măcar o dată în viață, dar totul durase așa de puțin. Câte sticle de rom n-ar fi putut cumpăra el în schimbul acelor nestemate? Șapte vieți să mai fi avut, din toate ar fi ieșit beat criță. Își înghiți saliva de poftă și adormi aproape imediat.

Nu apucă să viseze de această dată nimic, pentru că niște zgomote puternice îl treziră din nou la realitate. Cineva zgâlțâia ușa casei mai-mai să o scoată din țâțâni și înjura ca un salahor turmentat, strigându-l pe nume și poruncindu-i să iasă.

Se ridică ca ars din pat și privi în jurul său, ascultând confuz toate osânde ce îi erau adresate. Se uită pe jos după niște pantaloni, dar dezordinea domnea de prea multă vreme în acea cameră pentru a putea găsi ceva la repezeală: haine peste haine, lenjerie peste lenjerie, sticle peste sticle și un praf cât degetul peste toate. Nevasta lui, singura persoană care făcuse vreodată curat după el, îl părăsi cu un an în urmă. De atunci, nu se mai sinchisi să miște vreun deget măcar, decât în momentele speciale când ducea rachiul la gură. Toate încăperile erau îngropate în mizerie.

– Deschide ușa, loane! repeta glasul delirant al celui din exterior. – Dacă nu ieși, rup ușa și te scot cu forța, mă auzi?! Întreaga casă tremura de pe urma loviturilor necunoscutului. Îți arăt eu ție cu cine să nu te pui, bețivan nenorocit!

Ion n-așteptă alt avertimesnt și se îndreptă grăbit spre ușă, fără a se mai îmbrăca. I se părea că recunoaște acest glas, dar în acel moment nu-l putu asocia cu nimeni, pentru că oamenii, în general, nu strigă atât de tare unii la alții. Învârti cheia în broască și trase încet de mâner, cât să poată privi prin deschizătură. În prag îl găsi pe Ștefan, vecinul său tractorist, burtos și mai înalt cu două capete, care înainta spre el cu privirea zvâcnind de mânie. Lovi cu piciorul în ușă, trimițându-l pe Ion la podea.

– Pe cine faci tu hoț, lepădătură?! – răsună cu ecouri vocea tractoristului. – Asta mi-e răsplata că te-am împumutat cu bani până acum? Și că ți-am dat de mâncare? Și că ți-am turnat duminicile în pahar? Și că ți-am dat haine ca să nu mai bântui pe străzi în zdrențele tale de alcoolist? Dis-de-diminneață îmi urli ca descreieratul la poartă și mă faci în toate felurile, de parcă eu sunt sluga ta, nu alta!

Ion simți apoi palmele uriașe ale matahalei cuprinzându-i gleznele și văzu cum casa începe a se învârti în jurul lui. Ștefan tuna cu vorbele precum un smintit fără leac și mătură cu el podelele din fiecare cameră, până ajunseră a luci de curățenie. Nicio odaie nu scăpă nemăturată, iar gunoaiele sfârșiră a fi aruncate pe geam, laolaltă cu stăpânul lor.

– Data viitoare o să dărâm casa peste tine, brehar lepros ce ești! – îl avertiză agresorul, îndreptându-se spre poartă. Doar o vorbă scurtă să mai aud. Una scurtă, ai auzit?!

Ion fugi în casă legănându-se și încuie ușa după el. Tremura ca varga, neînțelegând ce l-o fi apucat pe smintit. *Ce urlete, ce osânde a mai visat și asta? Că doar el m-a sculat pe mine din pat, nicidecum invers*. Se așeză bulversat pe un scaun și așteptă să-și revină din șoc. Abia după un sfert de ceas se încumetă a ieși pentru a-și căuta hainele printre gunoaie, adunând de acolo tot ce era de adunat și punând deoparte lucrurile inutile. Nu-și termină însă bine treaba, că dinspre stradă auzi din nou hărmălaie. Aproape imediat trei cetățeni necunoscuți, turbați de mânie, intrară pe poarta lui tunând și fulgerând, porniți să-l rupă cu bătaia.

– Credeai că nu te găsim, ha?! – izbucni unul dintre ei, zărindu-l în curte. – Ți-am zis că te ia mama dracului, dar nu m-ai crezut. Ia stai numai puțin într-un loc.

Ion o zbughi înapoi în casă, însă fără a apuca să încuie ușa în urma lui. Sălbaticii tăbărâră peste el și-l trântiră de toți pereții, până nu mai rămase pe suprafața lor nicio urmă de mucegai sau pânză de păianjen. Pentru prima oară, după foarte mult timp, casa arăta ca nouă.

O jumătate de oră mai târziu, Ion zăcea pe dușumea stors de puteri, mai mult mort decât viu. Toate se învârtteau în jurul lui, amenințând să-i cadă în cap. Nu înțelegea cu ce le-a greșit și acestor indivizi atât de tare încât să merite păruiala primită. Nicio acuzație dintre cele aduse nu avea temei, căci el nici măcar nu avusese timp să ocărăască pe cineva în acea zi. Și chiar dacă ar fi făcut-o, nu și-ar fi găsit justificarea o răzbunare așa de cruntă. Dar cine o fi oare netrebnicul cu care îl confundă toată lumea? Cu ce drept îi ponegrește numele și cu ce scop? Numai de s-ar ivi prilejul să-l întâlnească pe impostor, l-ar învăța numaidecât minte...

Inima i se opri în loc auzind alte glasuri apropiindu-se de poartă, toate blestemându-l cu înverșunare. Câteva clipe mai târziu, podeaua scârțâia sub greutatea mai multor perechi de bocanci care îl căutau tocmai pe el. Ion se târî îngrozit spre pat, sperând că dedesubtul lui și-ar fi putut găsi salvarea. Pașii inamicilor îl ajunseră însă din urmă, iar brațele lor scuturară bine salteau, pernele și cearșafurile îmbăcsite de praf, cu tot cu stăpânul lor bulversat. În toată viața lui nu făcuse atâta curățenie ca în această zi. Ba mai mult, nici mătură, burete sau ștergar nu mai fusese până atunci.

Necunoscuții își isprăviră în cele din urmă treaba și deschiseră ferestrele înainte de plecare, aerisind fiecare încăpere.

– Vom veni de câte ori va fi nevoie, îl avertiză unul dintre ei în timp ce se pregătea să plece. – Poate că doar așa o să te înveți minte.

Ion mai primi multe vizite de această natură, menite să-i stoarcă fiecare strop de energie din trup. Toată lumea îl scutura ca pe o cârpă și-l freca ba de-o ușă, ba de-un scaun sau de vreo masă, lunstruind tot ce se putea lustrui. Ar fi urlat din toți rărunchii ori i-ar fi implorat să-l lase în pace, dar din motive necunoscute lui, glasul îi pierise în timpul nopții și nu putea scoate nici „măc”. Oamenii îl atacau și profitau de mușenia sa pentru a-și ridica răzbunarea la rang de artă, cu toate că victima nu se putea asocia cu nicio vină. În zadar se zbătea și încerca să fugă; indivizii îl prindeau, iar apoi îl opriră mai abilit decât înainte. Numai atunci realizează că forța brațelor nu face nici jumătate cât tăria glasului.

(Continuare la pag. 7)

Sfântul Paisie Velickovski reprezintă una dintre personalitățile decisive ale Ortodoxiei răsăritene din secolul al XVIII-lea atât prin reînnoirea vieții monahale și a practicii isihaste, cât și prin ampla activitate de traducere, revizuire și transmitere a textelor patristice. Importanța sa nu se limitează la dimensiunea ascetică, deoarece în jurul obștilor pe care le-a întemeiat sau organizat s-a format un adevărat centru de cultură teologică, în care copierea manuscriselor, compararea textelor grecești și slavone și îndreptarea traducerilor au devenit parte integrantă a vieții monahale.

Sfântul Paisie s-a născut la 21 decembrie 1722, în Poltava, Ucraina, într-o familie preotească, fiind fiul protopopului Ioan Velickovski și al Irinei, devenită mai târziu monahia Iuliana. La botez a primit numele de Petru. Rămas orfan de tată încă din copilărie, el a fost îndrumat de mama sa spre tradiția bisericească a familiei, iar în anul 1735, a fost trimis la Academia din Kiev, unde a studiat până în 1739. Mediul kievean i-a oferit primele contacte cu cultura teologică slavă și cu tradiția cărturărească ortodoxă, elemente care vor avea un rol important în preocupările sale ulterioare pentru textele patristice.

După părăsirea Kievului, Petru Velickovski a căutat o formă mai adâncă de viață monahală. A trecut prin Mănăstirea Liubech și prin Mănăstirea Medvedovski, unde a primit tunderea în monahism, iar apoi s-a îndreptat spre Țările Române. În primăvara anului 1743, a ajuns în spațiul monahal românesc, unde a intrat în legătură cu mediile duhovnicești influențate de starețul Vasile de la Poiana Mărului. La Dălhăuți, Cârnă și în alte schituri din zona Buzăului, tânărul monah a cunoscut o viață isihastă întemeiată pe rugăciunea inimii, ascultare, trezvie și povățuire duhovnicească. Această etapă a avut o importanță deosebită pentru formarea sa, deoarece a unit experiența monahală practică cu preocuparea pentru tradiția patristică vie.

În vara anului 1746, Platon (numele primit la tunderea în raso-for) a ajuns la Sfântul Munte Athos, unde s-a așezat în apropierea Mănăstirii Pantocrator. În acest spațiu, căutarea sa duhovnicească s-a legat tot mai mult de cercetarea manuscriselor patristice și de nevoia unei întoarceri la izvoarele autentice ale spiritualității ortodoxe. În anul 1750, sub influența starețului Vasile de la Poiana Mărului, a primit numele de Paisie. Treptat, în jurul său s-a format o obște monahală, iar viața athonită a Sfântului Paisie a devenit începutul unei lucrări mai ample, în care rugăciunea inimii, viața de obște, disciplina ascetică și studiul Sfinților Părinți s-au susținut reciproc.

Formarea duhovnicească și cărturărească

Formarea Sfântului Paisie Velickovski a fost marcată de întâlnirea dintre mediul cărturăresc kievean, experiența monahală românească și tradiția isihastă athonită. Studiile de la Academia din Kiev i-au oferit contactul cu cultura teologică slavă, iar trecerea prin Țările Române l-a apropiat de mediile duhovnicești legate de starețul Vasile de la Poiana Mărului. În schiturile românești, tânărul monah a cunoscut practica rugăciunii inimii, ascultarea și viața de nevoință, elemente care vor fi aprofundate ulterior în Sfântul Munte Athos. Astfel, traseul său biografic nu trebuie privit doar ca o succesiune de etape monahale, ci ca o pregătire pentru lucrarea duhovnicească și cărturărească pe care o va dezvolta mai târziu la Athos, Dragomirna, Secu și Neamț.

Această lucrare urmărește să evidențieze modul în care traseul biografic al Sfântului Paisie Velickovski – de la formarea kieveană și experiența românească timpurie, până la viațuirea athonită și lucrarea de la Dragomirna, Secu și Neamț – a contribuit la constituirea unei școli duhovnicești și filologice. În acest cadru, traducerea, revizuirea și transmiterea textelor patristice nu au fost activități secundare, ci expresii ale unei viziuni teologice în care cultura scrisă, viața monahală și experiența isihastă formau un întreg.

De la Athos la Neamț: primele scrieri și începutul lucrării filologice

În perioada viețuirii sale athonite, Sfântul Paisie Velickovski nu s-a remarcat doar printr-o intensă trăire duhovnicească și prin cultivarea rugăciunii inimii, ci și printr-o susținută activitate filologică, esențială pentru reînnoirea spiritualității ortodoxe. Această activitate poate fi structurată în trei direcții principale: mai întâi, scrierile originale redactate în slavonă sau slavo-ucraineană; apoi, traducerile și lucrările de revizuire filologică realizate la Athos, mai ales prin raportarea textelor slavone la originalele grecești; iar, în cele din urmă, eventualele texte sau preocupări legate de limba română din perioada athonită.

În anul 1763, după aproape șaptesprezece ani petrecuți în Sfântul Munte, Sfântul Paisie a venit în Moldova împreună cu obștea sa, așezându-se la Mănăstirea Dragomirna. Aici, experiența athonită a fost transpusă într-un cadru românesc, iar mănăstirea a devenit un centru de viață duhovnicească, de copiere, traducere și revizuire a manuscriselor. După mutarea la Secu, în 1775, și apoi la Neamț, în 1779, lucrarea paisiană a căpătat o amploare deosebită. Mănăstirea Neamț a devenit un centru major al spiritualității isihaste și al culturii teologice ortodoxe, iar activitatea de traducere și transmitere a scrierilor patristice a contribuit decisiv la reînnoirea literaturii religioase slavone și românești.

Scrieri originale în slavonă / slavo-ucraineană

Una dintre primele scrieri originale ale Sfântului Paisie Velickovski a apărut în contextul polemicii cu starețul Atanasie de la Schitul Kavsohalivia, care îl acuza că nu respectă pravila bisericească, întrucât, din cauza lucrărilor de extindere a Schitului „Sfântul Constantin”, ar fi înlocuit unele slujbe cu rostirea rugăciunii inimii. Răspunsul Sfântului Paisie, alcătuit în 14

capitole, are un caracter apologetic și evidențiază maturitatea sa teologică, prin apărarea rânduielii duhovnicești practicate în obște. Polemica este plasată în jurul anului 1757, înainte de hirotonirea sa întru preot, săvârșită în anul 1758.

Lucrarea este atestată prin existența unei copii manuscrise în limba slavonă, datată în anul 1837, identificată la Neamț de A. I. Iațmirski și descrisă în catalogul său al manuscriselor slave și rusești din bibliotecile românești. Deși această copie nu reprezintă manuscrisul original sau autograful textului, existența ei confirmă circulația scrierii și în mediul slavon, chiar dacă locul actual de păstrare nu este cunoscut.

În completarea acestor date, cercetările mai recente au adus în atenție existența unei copii slavone a polemicii, păstrată la Mănăstirea Rila din Bulgaria, în colecția *National Museum “Rila Monastery” Library*, sub cota ms. 5.25. Textul nu reprezintă manuscrisul autograf al Sfântului Paisie, ci o copie din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, importantă pentru confirmarea circulației lucrării și în mediul slavon. Potrivit descrierii codicologice, manuscrisul are format mic, în 4 (inci), dimensiunile de 22,5 × 16 cm, și cuprinde 76 de file. Cercetarea recentă arată că această polemică fusese cunoscută multă vreme mai ales prin versiunea moldovenească / românească, până când P. B. Zhgun a identificat versiunea slavonă în fondul manuscris al Mănăstirii Rila.

O altă mărturie importantă pentru scrisul slavon al Sfântului Paisie o constituie scrisoarea adresată, către mitropolitul Arsenie al Kievului, datată 20 aprilie 1763 și publicată de S. V. Șumilo, aparține slavonei bisericești de redacție slavo-răsăriteană. Textul păstrează grafia chirilică veche, formulele și construcțiile specifice stilului epistolar bisericesc, dar prezintă și anumite particularități apropiate mediului ucrainean-kievean.

A. M. Briskina-Müller arată că documentele privitoare la egumenia Sfântului Paisie Velickovski la Mănăstirea Simonopetra, între care se află și scrisoarea adresată mitropolitului Arsenie al Kievului, s-au păstrat în limba slavonă bisericească folosită în mediul eclezial al epocii, însă cu prezența unui întreg șir de ucrainisme.

Un indiciu lingvistic al apropierei textului de mediul ucrainean-kievean îl constituie folosirea prepoziției „з / з” (cu), formă întâlnită în scrisul slavon de tradiție ucraineană, în locul prepoziției „съ”, caracteristică uzului slavon-rus mai standardizat. Acest aspect se observă, de pildă, în expresia „зъ собранною милостиною”, (cu *milostenia adunată*) aflată în penultimul rând al paginii 247, precum și în formularea „Паисий зъ братією проживши”, (Paisie cu frații a viețuit) întâlnită la pagina 249.

Preferința pentru formele „з / зъ”, în contexte în care redacția slavonă bisericească rusă mai standardizată ar utiliza mai frecvent forma «съ», poate fi interpretată ca un indiciu al unui uz slavo-ucrainean. Această interpretare este sprijinită de cercetările privind limba veche ucraineană, care identifică apariția și folosirea prepoziției/prefixului „зъ” drept una dintre trăsăturile caracteristice redacției ucrainene a slavonei bisericești din secolele XVII–XVIII.² Prin urmare, asemenea forme pot fi puse în legătură cu mediul lingvistic ucrainean și cu practica scrisului eclezial și de cancelarie din spațiul kievean al epocii.

Traducerile patristice și metoda filologică

Pe lângă aceste scrieri în limba slavonă, Sfântul Paisie Velickovski a desfășurat și o amplă activitate de traducere și revizuire a textelor patristice. El urmărea redarea cât mai fidelă și mai literală a originalului grecesc, confruntând manuscrisele grecești cu edițiile tipărite, cu traducerile slavone mai vechi și cu variantele îndreptate în cadrul obștii de la Dragomirna. Această metodă evidențiază faptul că activitatea sa nu avea doar un caracter duhovnicesc și ascetic, ci și o pronunțată dimensiune filologică.

Dobrotoliubie / Filocalia slavonă

Dintre traducerile și revizuirile realizate sau coordonate de Sfântul Paisie Velickovski, un loc central îl ocupă *Dobrotoliubie*, cunoscută și sub numele de *Filocalia slavonă*. Aceasta nu este o scriere originală în sens strict, ci o amplă antologie de texte patristice ascetico-isihaste, traduse și revizuite în limba slavo-ucraineană. Lucrul asupra acestei colecții a fost reluat în Postul Nașterii Domnului din anul 1786 și finalizat în 1787, iar ediția slavonă a fost tipărită la Moscova, în 1793. Baza acestei ediții a fost constituită, în mare parte, din texte traduse sau revizuite de Sfântul Paisie și de obștea sa.

Dobrotoliubie, reprezintă una dintre cele mai importante realizări filologice și duhovnicești legate de activitatea Sfântului Paisie Velickovski. Ea nu este o scriere originală în sens strict, ci o amplă antologie de texte patristice ascetico-isihaste, traduse și revizuite în limba slavonă bisericească. Ediția slavonă tipărită la Moscova în 1793 s-a întemeiat, în mare parte, pe traduceri realizate sau revizuite în cadrul școlii paisiene.

Din punct de vedere lingvistic, metoda pasiona se caracterizează prin fidelitate față de originalul grecesc și prin folosirea slavonei bisericești ca limbă de traducere teologică. Sfântul Paisie urmărea o redare cât mai exactă a textului grec, apelând la o traducere literală, apropiată de structura originalului, pe care cercetarea modernă o descrie ca traducere cuvânt cu cuvânt, de tip interlinear. Această metodă arată că activitatea sa nu a avut doar un caracter duhovnicesc, ci și o pronunțată dimensiune filologică.

Ediția moscovită din 1793 nu trebuie înțeleasă ca o simplă reproducere mecanică a manuscriselor paisiene. Textele au trecut printr-un proces de pregătire editorială între anii 1791–1793, fiind verificate și modificate înainte de tipărire. Aceste intervenții au urmă-

¹ Acest articol a fost prezentat la **Sesiunea științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor** de la Facultatea de Litere a Universității Babeș-Bolyai, la data de 22 mai 2026, fiind premiat.

² Prin consultarea directă a dicționarelor avute în vedere, se observă că, în dicționarul slavon-ucrainean redactat de Liubomyr Belei și Oleh Belei, la pagina 243, este consemnată forma „съ”, asociată mai ales uzului slavon de tradiție rusă. În schimb, în *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.*, Випуск 12, la pagina 209, forma „зъ”, alături de variantele grafice „з”, „зъ” și „зо”, este atestată în lexicografia istorică ucraineană ca prepoziție, cu valori echivalente actualelor forme ucrainene „з / із / зі”. Prin urmare, deoarece în materialul lexicografic consultat sunt atestate atât forma „зъ”, întrebuintată în mediul cancelariilor ucrainene, cât și forma „съ”, asociată uzului slavon de tradiție rusă, forma „зъ” trebuie prezentată ca o trăsătură compatibilă cu uzul vechi ucrainean / slavo-ucrainean.

rit adaptarea textului pentru uzul cititorilor slavi răsăriteni, dar au păstrat, în linii mari, fundamentul traducerilor și revizuirilor paisiene. De aceea, *Dobrotolubie* trebuie privită atât ca rod al școlii filologice formate în jurul Sfântului Paisie, cât și ca rezultat al unei etape editoriale moscovite, care a contribuit la circulația largă a tradiției filocalice în spațiul ortodox slav. De menționat un lucru foarte important pentru cititorii români: ultima ediție a *Dobrotolubie* a apărut în România acum treizeci și ceva de ani sub îngrijirea lui Dan Zamfirescu.

Pe lângă *Dobrotolubie*, un loc important îl ocupă și traducerea slavonă a *Cuvintelor ascetice ale Sfântului Isaac Sirul*, legată de scrisoarea-prefață adresată mitropolitului Gavriil Petrov la 23 noiembrie 1791. Această traducere a fost tipărită mai târziu, la Neamț, în 1812, după moartea Sfântului Paisie. De asemenea, sursele menționează traduceri sau revizuii din numeroși autori patristici și ascetici, precum Sfântul Marcu Ascetul, Sfântul Simeon Noul Teolog, Sfântul Nil Sinaitul, Avva Isaia, Sfântul Maxim Mărturisitorul, Evagrie Ponticul, Avva Talasie, Sfântul Petru Damaschin, Teolipt al Filadelfiei, Sfântul Grigorie Palama, Patriarhul Calist al II-lea Xanthopulos și alții.

Concluzii

Prin întreaga sa activitate, Sfântul Paisie Velicikovski a depășit cadrul unei simple reforme monahale. El a unit viața isihastă, rânduiala de obște și preocuparea pentru transmiterea fidelă a textelor patristice, transformând mănăstirile în care a viețuit și pe care le-a organizat în adevărate centre de cultură teologică. Scrierile sale slavone, documentele

epistolare, traducerile și revizuirile patristice arată că reînnoirea duhovnicească promovată de el a fost inseparabilă de o lucrare filologică riguroasă.

Sfântul Paisie Velicikovski are un rol deosebit de important în istoria literaturii patristice ortodoxe, atât pentru spațiul slav – rusesc și ucrainean, cât și pentru literatura religioasă română. Deși nu a scris în limba ucraineană actuală, ci în limba slavonă bisericească, aceasta era, în vremea sa, una dintre principalele limbi de cult și de cultură teologică ale Bisericii Ortodoxe din spațiul răsăritean. În același timp, legătura sa cu limba română nu a fost una întâmplătoare: încă din septembrie 1739, la Kiev, participând la Liturghia săvârșită în limba română (cunoscută ca moldovenească) de mitropolitul Antonie Putneanu-Cernovschi, tânărul Petru Velicikovski a fost atras de această limbă și de spațiul duhovnicesc moldovenesc de la noi din țară.

În acest sens, *Dobrotolubie* / *Filocalia* slavonă reprezintă expresia cea mai importantă a moștenirii sale cărturărești, deoarece a transmis mediului slavon o amplă sinteză a tradiției ascetice și isihaste. Astfel, între Athos și Neamț, Sfântul Paisie Velicikovski a creat o punte vie între spiritualitate, traducere și literatură religioasă, contribuind decisiv la reînnoirea Ortodoxiei răsăritene din secolele următoare.

Pr. Vasile BOCICOREC
Preot caritativ,
Spitalul Orășenesc Vișeu

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE ȘI EDITION DE TEXT

1. Paisie de la Neamț Velicikovski, Cuviosul, *Autobiografia și Viețile unui stareț. Urmate de Așezăminte și alte texte*, Sibiu, Editura Deisis, 2015.

2. Paisie de la Neamț, Sfântul, „Disputa cu Atanasie Moldoveanul”, în: *Cuvinte și scrisori duhovnicești*, vol. II, publicate după traduceri vechi revăzute, cu no te și comentarii de Valentina Pelin, Iași, Editura Doxologia, 2010, p. 25–108.

3. *Dobrotolubie*, Moscva, Синодальная типография, 1793.

II. DICȚIONARE ȘI INSTRUMENTE LEXICOGRAFICE

4. Белей, Любомир; Белей, Олег, *Старослов’янсько-український словник*, Львів, Монастир Монахів Студитського Уставу; Свічадо, 2001, p. 243.

5. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.*, вип. 12: *зливати – зять*, відп. ред. Д. Гринчишин, Львів, Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2005, p. 209.

III. LUCRĂRI, STUDII ȘI ARTICOLE

6. Moroiu, Bogdan, „Apărarea rugăciunii inimii de către Cuviosul Paisie Velicikovski în fața egumenului moldovean Atanasie”, în: *Biserica Ortodoxă. Revista Sfintei Episcopii a Alexandriei și Teleormanului*, anul XV, nr. 1, 2013, p. 133–144.

7. Pelin, Valentina, *Sfântul Cuvios Paisie de la Neamț 1722–1794. Viața și moștenirea sa duhovnicească*, Iași, Editura Doxologia, 2022.

8. Брискина-Мюллер, А. М., „«Прилепись всею душею твоею чтению книжному!» Чтение — забытая категория аскетического богословия прпп. Исаака Сирина, Григория Синаита и Паисия Величковского”, în: *Богословский вестник*, nr. 31, 2018, p. 93–122.

9. Брискина-Мюллер, А. М., „Прп. Паисий Величковский как игумен монастыря Симонопетра. Об обстоятельствах переселения прп. Паисия и его братства с Афона в Молдавское княжество (1763 г.)”, în: *Труды Киевской Духовной Академии*, nr. 29, 2018, p. 235–257.

10. Криволапов, В. Н., „«Слово» и «дело» преподобного Паисия Величковского: к 300-летию со дня рождения подвижника”, în: *Roczniki Humanistyczne*, Vol. 70, nr. 7, 2022, p. 309–324.

11. Наенко, Г., „Східнослов’янські редакції церковнослов’янської мови крізь призму українського мовознавства”, în: *Slavia Orientalis*, Vol. LXXII, nr. 3, 2023, p. 529–545.

12. Пентковский, А. М., „Материалы для истории издания церковнославянских переводов в XVIII в.: московское «Добротолубие»”, în: *Труды Института русского языка им. В. В. Виноградова*, nr. 1 (35), 2023, p. 222–260.

13. Пентковский, А. М., „Венецианская Филокаліа в переводческой деятельности Паисия Величковского”, în: *Вестник Свято-Филаретовского института*, Vol. 16, nr. 2 (50), 2024, p. 151–206.

14. Родионов, О. А., „Проблема исполнения устава в Византии XIV в. и на Афоне XVIII в. На примере сочинений Каллиста Ангеликуда и Паисия Величковского”, în: *Электронный научно-образовательный журнал «История»*, Vol. 16, nr. 4 (150), 2025.

15. Сивокозова, Т. В., „Вербалізація поняття «шлях руху» в староукраїнській мові XVII–XVIII ст.”, în: *Українська мова*, nr. 4, 2017.

16. Шумило, С. В., „Неизвестное письмо прп. Паисия Величковского за 1763 г. и другие документы, касающиеся его игуменства в монастыре Симонопетра”, în: *Афонское наследие*, вып. 5–6, Киев–Чернигов, 2017, p. 231–255.

17. Яцимирский, А. И., *Славянские и русские рукописи румынских библиотек*, Санкт-Петербург, Типография Императорской Академии Наук, 1905.

IV. SURSE ELECTRONICE

18. Жгун, М. А.; Жгун, П. Б., „Паисий”, în: *Православная энциклопедия*, Vol. 54, Москва, Церковно-научный центр «Православная энциклопедия», 2023, p. 204–215; versiune electronică, accesată la 10.05.2026.

(Continuare de la pag. 5)

Pe la amiază, apăru în pragul ușii Marta, fosta soție a celui schingiuit, și alungă cu glasul ei sănătos toți musafirii nepofiți. Încuie pe urmă poarta, propti un dulap masiv de ușă și trase obloanele până jos, ca să nu-i mai zărească nimeni. I se făcu îndată milă de acest nefericit, cu toate că-i mâncase, până de curând, mulți ani din viață. Șifonat, extenuat și palid ca un muribund, Ion zăcea pe podea, cu mâinile răsfirate și cu privirea ațintită în tavan, transpus parcă într-o altă lume. Totuși, rămase uimită la vederea noii ordini, profund contranstantă cu firea dezordonată a celui din fața sa. Îl cercetă apoi multă vreme compătimitor, după care murmură:

– Ei, de-ai știi tu, loane, ce blestem a căzut pe capul tău...

Cu pași greoi porni spre locul unde stătea fixată oglinda în cui, o desprinsese din locul ei și i-o întinse lui Ion, șoptindu-i abătută:

– Asta ți-e pedeapsa pentru ceea ce ai fost, nătângule. Privește-te și tu, să vezi cum arăți.

Bărbatul își întoarse încet capul, își analiză câteva clipe imaginea proiectată în oglindă și se dădu înapoi înfricoșat. Întreg corpul îi fu cuprins de frisoane, ochii mai că îi ieșeau din orbite. Pipăi cu degetele tremurânde bărbia, nasul, urechile, dar ceva nu era așa cum ar fi trebuit să fie. Ceva lipsea, iar Ion înțelese pe dată de ce nu putea scoate niciun sunet. Gura lui dispăruse, nu mai era nimic în locul ei, cu excepția unei suprafețe netede de piele. În zadar își șterse ochii cu mânecele ca pentru a alunga vreo iluzie optică, căci oricum și oriunde ar fi făcut-o, ce s-a pierdut, pierdut rămânea. Toate oglinzile din casă îi arătau același chip monstruos, cu totul respingător.

– Tocmai din cauza asta am venit la tine cât de repede am putut, i se adresă Marta, trăgându-l de braț. Întotdeauna, loane, a vorbit gura fără tine, dar acum e mult mai rău. De data asta a luat-o la drum și se ia de oameni pe stradă, strigă la ei, îi face hoți, mincinoși, ușuratici, lingebliide, măscărici sau fanfaroni. Sperie copii, agasează doamnele, scuipă și înjură de îți vine să fugi departe din calea ei. Colindă toate străzile orașului și o ține doar în acest fel. Ba le mai și spune câte unora: „Hai pe strada x, la numărul y și te pun eu cu botul pe labe”. Înțelegi acum de ce vin atâția să se ia de tine? Gura ta spurcată turuie fără oprire, înfuriindu-i pe oameni și dându-le apoi adresa ta. Unii ziceau chiar că o să te bată până rămâi lat după ce te gălesc.

Ion păli și-și puse mâinile în cap. Din stradă răsunau până la urechile lui glasurile gălăgioase ale bățăușilor care scuturau poarta încuiată. Judecând după tonuri și nuanțe, afară păreau să-l aștepte cel puțin zece indivizi, dar deduse cu înfrigurare că acestora li se alăturau și alții la fiecare câteva minute. Deja se gândea cu îngrijorare că nu mai avea să apuce venirea zorilor.

Marta ridică din umeri, observându-i ochii înlăcrimați. Pe toate omul și le face cu mâna lui – era ceea ce transmitea reacția ei detașată.

– Nu vor sta acolo toată noaptea; în cele din urmă se vor plictisi și ei. Nici mut pe viață n-o să rămâi, asta mi-e clar. Cum e stăpânul, așa-i și gura: acum nu face decât să te imite, dar va veni ea înapoi acasă, căci nu are unde altundeva să se culce.

I se făcu totuși milă de el, văzându-l cum privește șifonat și trist în gol. Omul își pierduse o parte însemnată a identității, fără a avea certitudinea că și-o va recăpăta, fie și într-un viitor îndepărtat. *Mai bine mă duc să-i pregătesc ceva de mâncare până apare bezmetica aceea*, gândi femeia, îndreptându-se spre bucătărie. Intuiția îi spunea că nu-și putea găsi locul un

alt deznodământ în toată această poveste. Știa prea bine ce fel de bărbat avusese, iar gura, chiar și desprinsă de corp, îi semăna leit.

Orele trecură repede, veni și seara mult așteptată. Ion nu-și găsi nicicum liniștea, mășăluia dintr-o parte în alta a casei, năpădit de gânduri. Demult ar fi zbughit-o pe ușă în căutarea propriei guri, dacă afară nu l-ar fi așteptat altele ieșite din minți. Apoi, cetățenii se împrăștiară fiecare pe la casele lor, bombănind descurajați că nu reușiră să-l pună pe netrebnic la punct. Ion se lăsă ușurat în genunchi și făcu o plecăciune. Soarta i-a surăs în final, prelungindu-i viața cu încă o noapte. Îi mai rămânea doar să-și recupereze *bunul* pierdut.

Târziu de tot, aproape de ivirea zorilor, se împlini prorocirea neveste-sii. Gura se strecură nevăzută în casă, emanând un miros puternic de rachiu, și începu să mormăie ceva indescifrabil, așa cum fac adesea oamenii beți-turtă. Se clătina, mormăia, cădea la pământ și înjura precum un birjar, fără a se adresa cuiva anume. Pe urmă adormi într-un colț, sforăind gălăgios sub privirile mirate ale celor doi, care o așteptară ca pe o odraslă rătăcitoare.

– E timpul, îngână Marta, trăgându-l pe bărbat de mânecă.

Ion tresări atunci și-și înfipse mâinile în nenorocita de gură, ținându-o la locul ei, între bărbie și nas. În zadar se zbătea ca arsă între palmele stăpânului său, căci nu avea prea mari sorți de izbândă. Forța omului îi era net superioară.

Nefericitul răsuflă ușurat, privindu-se iarăși în oglindă. Totul revenise la normal, chipul lui arăta la fel ca-n ziua precedentă, fără lipsuri sau deformări grotești. Cu toate acestea, pentru că năravul nu iese cu una cu două din om, odată așezat la masă, Ion nu se putu abține și o drăcu amarnic pe femeie: ba că mâncarea nu era sărată, ba că legumele nu au fost fierte suficient sau că nu pusese suficient piper în bucate și câte și mai câte. O sudui pentru orice lucru mărunț, umilind-o și aducându-i aminte de alte lucruri irelevante din trecut, amplificându-le gravitatea. Nemulțumitul turuia ca o moară stricată minute în șir, dezvelindu-și încă o dată caracterul. Nu întâmplător gura sa făcuse același lucru în timpul fugii sale de acasă; toate se legau într-un chip natural, după adevărata fire a omului.

Minutele se făcură ore, iar lumina soarelui își făcu loc printre ramele proaspăt curățate ale ferestrelor. Marta era acum de-acum roșie ca focul. Abia când din stradă începu să se audă din nou hărmălaie, gura aspră a bărbatului se mai domoli puțin, simțind primejdia apropiindu-se. Și, într-adevăr, lumea venea în număr mare la poarta sa, ținându-i minte vorbele de ocară rostite în ziua precedentă. Ion păli la vederea gloatei care scutura gardul din temelii, vrând să-l dărâme pentru a putea năvăli înăuntru.

– Șșșșt! – murmură acesta către Marta, lipindu-și degetul arătător de buze. Să facem liniște. Poate așa vor crede că am fugit de acasă.

Femeia însă o zbughi pe ușă și le deschise poarta, în semn de răzbunare.

– E înăuntru! E înăuntru! – striga ea, învărtind cheia în broască. Să nu-l iertați cătuși de puțin, că tare mi-a mai mâncat nervii.

Curtea se umplu îndată, iar vocea tăioasă a lui Ion se făcea auzită până la marginile satului. Măturau cu el și ograda, și drumul, spre marea nenorocirea a amărâtului, care nu muncise în toată viața lui decât în somn. Degeaba striga din toți rărunchii că nu mai poate, căci de fiecare dată atacatorii se amuzau pe seama lui:

– Cum să nu mai poți, loane? Doar nu știm noi că vorbește gura fără tine?

Tezaur literar (Literaturna skarbnyca)

POVEȘTI UCRAINENE

PASĂREA MĂIASTRĂ ȘI LUPUL

A fost odată un împărat care avea trei feciori – doi erau întregi la minte, iar al treilea era prost. Și iată că vin ei într-o zi la tatăl lor și-l roagă să-i lase să plece în lume, să vadă și alte împărății. Iar tatăl le spune:

– Duceți-vă la herghelie și alegeți fiecare ce cal poștește și puteți pleca unde vreți.

S-au dus ei la herghelie să-și aleagă cai.

Frații cei mari și-au ales cei mai frumoși cai, iar mezinul – pe cel mai urât. S-au pregătit ei de plecare, au încălecat și au plecat toți trei pe același drum. Merg ei ce merg, până dau de trei stâlpi, iar din dreptul fiecărui stâlp începea un drum – unul drept înainte, al doilea la stânga, iar al treilea la dreapta. Pe stâlpi scria ceva, iar ei s-au apropiat să citească. Pe un stâlp scria: „Cine va merge pe acest drum va fi sătul, iar calul lui va fi flămând.”; pe al doilea: „Cine va merge pe acest drum acela va fi flămând, iar calul lui va fi sătul.”; pe al treilea: „Cine va merge pe acest drum acela va fi sătul, iar calul lui va fi flămând, mijlociul, pe drumul pe care el va fi flămând și calul sătul, iar mezinul – pe drumul pe care Lupul o să-i mănânce calul.

Nici n-apucă mezinul să meargă prea mult, că i-a ieșit în cale Lupul și-i zice:

– Dă-te jos de pe cal, că eu o să-l mănânc!

N-a avut ce face – a luat feciorul șaua de pe cal, și-a pus-o în spinare, iar pe cal l-a părăsit. Merge el ce merge, când, deodată, îl ajunge din urmă același Lup și-i zice:

– Încalecă pe mine și spune-mi unde să te duc.

Iar acela îi spune:

– Du-mă unde vrei.

Lupul l-a dus într-o pădure mare, iar în mijlocul acelei păduri era o casă mare; lângă acea casă era un stâlp, în stâlp se afla o colivie, iar în colivie era o pasăre strălucitoare. De cum a văzut-o, feciorul de împărat îi spune Lupului:

– Ce să fac ca să am acea pasăre?

– Du-te și urcă-te pe stâlp, – zice Lupul, – dar să nu te apuci de sfoară, ci ia colivia.

El se urcă pe stâlp, dar, în loc să ia colivia, trase de sfoară și imediat răsună un clopoțel – clinc, clinc, clinc. Atunci, apărură paznicii care păzeau pasărea și-l iau la zor:

– Ce cauți acolo?

– Am vrut să iau pasărea, – le răspunde el.

– Asta nu-i o pasăre oarecare, ci o pasăre măiastră.

Dacă vrei să ți-o dăm, să ne aduci un cal jumătate de aur, jumătate de argint.

A plecat feciorul de împărat, iar Lupul îl întreabă:

– Unde-i pasărea după care te-ai dus?

– Nu-i! – zice el și i-a povestit ce se întâmplase și că trebuie să aducă un cal jumătate de aur, jumătate de argint.

– Hai, urcă repede pe mine, – îi spune Lupul și să pornim la drum.

Încalecă el pe Lup și pornesc la drum. Și au mers, au tot mers cale lungă, până au ajuns iarăși într-o pădure, iar în pădure erau mai multe grajduri de piatră, în care nechezau mulți cai. Atunci, Lupul îi spune feciorului de împărat:

– Intră în acest grajd și ia primul cal, dar nu de hățuri, ci de coamă.

A intrat feciorul în grajd, dar iar a uitat să facă ceea ce i-a spus Lupul și a luat calul de hățuri, iar hățurile – clinc-clinc-clinc.

Și numaidecât au apărut paznicii și l-au întrebat:

– Ce cauți aici?

– Am vrut să iau acest cal.

– Ei, dacă-i așa, să ne aduci fata care se află la șapte verste¹ de aici, în pădurea de stejar, și atunci o să-ți dăm calul.

A plecat feciorul și când a ajuns la Lup, lupul îl întreabă:

– Unde-i calul?

– Nu l-am putut lua, – și i-a povestit ce s-a întâmplat și ce i-au cerut paznicii.

– Încalecă-mă degrabă și hai să mergem, – i-a zis lupul.

Și au plecat. Lupul l-a dus iarăși în pădurea de stejar. Și, deodată, o văd ei pe acea fată că se plimbă cu slujnica ei.

– Du-te la fată, – îi zice lupul, – și spune-i că ți-e tare sete: ea o s-o trimită pe slujnică să-ți aducă apă, iar în timpul ăsta, tu ia-o pe fată în brațe și ad-o la mine.

S-a dus feciorul de împărat la acea fată și-i spune:

– Trimite, te rog, să-mi aducă apă, că sunt tare însetat.

Fata a trimis slujnica după apă, iar el a luat-o în spinare, a ajuns cu ea la Lup, l-a încălecat și au zburat ca o pasăre. Ajung ei la grajdul din care a vrut el să ia calul jumătate de aur, jumătate de argint, iar Lupul îi zice:

– Eu am să mă prefac în fată, iar tu ia-mă și du-mă la paznici și, după ce iei de la ei calul jumătate de aur, jumătate de argint, ia fata, încalecă și pleacă pe drumul care duce la pasărea măiastră, că eu o să te ajung din urmă.

Așa au și făcut. Lupul s-a dat peste cap și s-a făcut fată; feciorul de împărat l-a luat, l-a dus la paznici și l-a schimbat pe calul jumătate de aur, jumătate de argint.

După aceea a urcat pe cal fata care-i căzuse dragă, a încălecat și el și au pornit pe drumul care ducea la pasărea măiastră.

În timpul ăsta, paznicii au luat fata pe care le-o lăsase el, adică pe Lup, i-au dat mere, fragi și tot felul de bunătăți. Lupul s-a săturat bine și le zice:

– Lăsați-mă să mă duc puțin la plimbare.

Ei l-au lăsat. Iar fata s-a dat numaidecât peste cap, s-a făcut iarăși Lup și a rupt-o la fugă de-i scăpărau călcăiele. A alergat el și a tot alergat, până l-a ajuns pe feciorul de împărat la locul unde se afla pasărea măiastră și-i spune:

– Eu mă dau iarăși peste cap și mă fac cal, iar tu ia-mă și du-mă la paznici, și imediat ce iei pasărea măiastră, încalecă și du-te până la răspântia drumurilor, unde te-ai despărțit de frații tăi. Acolo să mă aștepti, dar ai grijă nu cumva să adormi, că va fi rău.

El a făcut după cum i-a spus Lupul: a schimbat calul pe pasărea măiastră, a luat fata, au încălecat și au plecat în grabă. A ajuns la locul unde se întâlnesc cele trei drumuri și devin un singur drum deasupra unei râpe foarte adânci și s-a așezat să se odihnească. A lăsat calul să pască, iar pasărea măiastră cânta în colivie. Atunci, fata îi zice:

– Te rog să nu adormi, că va fi rău.

Când, deodată, vede ea că vin doi călăreți și se duce să-i spună feciorului de împărat, dar acela dormea. Ea a încercat să-l trezească, dar, oricât s-a străduit, n-a reușit. Cei doi călăreți s-au apropiat, iar unul dintre ei zice:

– Ia te uită: ăsta-i fratele nostru cel prost. Hai să-l aruncăm în râpă și să-i luăm calul, pasărea măiastră și pe frumoasa fată.

Așa au și făcut: l-au aruncat pe fratele cel mic în râpă, l-au lăsat acolo, au luat calul, pasărea măiastră și pe frumoasa fată și au plecat. Curând sosi și Lupul, dar n-a găsit pe nimeni. Se uită și vede că pe deasupra râpei zboară o Coțofană. El îi spune Coțofenei:

– Nu mai zbura pe deasupra râpei și mai bine du-te și adu apă vie.

– În ce să-ți aduc? – întreabă Coțofana.

A meșterit Lupul din frunze două cutiute. A legat una de un picior al Coțofenei și a doua de celălalt, iar el a coborât în râpă, l-a scos de acolo pe feciorul de împărat, care era mort.

A doua zi spre prânz, s-a întors Coțofana și a adus apa cea vie.

Lupul l-a stropit cu ea pe fecior, iar el a înviat.

– Vai ce mult am dormit! – a spus el.

– Dacă nu eram eu, ai fi adormit pe veci, – i-a răspuns Lupul. – Acum urcă repede pe mine și să plecăm, că fratele tău cel mare se pregătește să se însoare cu fata cea frumoasă.

A încălecat feciorul pe Lup și au plecat. Ajunge el acasă și ce vede? În față se afla o caleașcă, iar la caleașcă era înhamat calul lui jumătate de aur, jumătate de argint, care, când l-a văzut, a venit spre fecior, trăgând și caleașca după el, iar de la fereastră l-a văzut pasărea măiastră, a spart geamul, a zburat spre el și i s-a așezat pe umăr. Când, deodată, iese și fata cea frumoasă împreună cu fratele lui – ea plângea și nu voia să meargă la cununie. Iar când l-a văzut pe feciorul cel mic al împăratului, a alergat în brațele lui:

– El e cel care m-a eliberat, – zice, – cu el o să mă mărit!

Se uită împăratul și nu-i vine să-și creadă ochilor. Atunci, mezinul i-a povestit totul amănunțit, cum s-a petrecut, iar tatăl îi spune:

– Fiule, pedepsește-i pe frații tăi, cum vrei...

Apoi feciorul cel mic s-a dus să se cunune cu fata cea frumoasă, pe frați i-a iertat, iar Lupului i-a fript un berbec întreg. Coțofana a rămas să trăiască în casa lor.

Iar eu am încălecat pe-o șa și v-am spus povestea-ășa.

Traducere din limba ucraineană de **Corneliu IROD**

Ilustrație de **Maria HRENIUC**

¹ versta – unitate de măsură pentru distanțe, egală cu 1, 0,67 kilometri. (C. Ir.).